

KEMIALLINEN RISKINARVIOINTI

Tutkimusprofessori
Anja Hallikainen
26.10.2011

Historian havinaa

- OECD:n ohjeet tarvittavista toksisuustutkimuksista ja eläinkokeista
- Kemiallisen yhdisteen syöpävaarallisuus tärkein tutkittava kriittinen vaikutus
- WHO:n ja SCF:n tekemät riskinarvioinnit
- Jo 90-luvulla nousi esiin saantilaskelmien tarve osaksi riskinarviointia:
- Symposium on Monitoring Dietary Intakes, Helsinki 12.-14.6.1989

jatkuu

- USA:ssa matemaattiset mallit riskinarvioinnissa, mutta ei Euroopassa
- Pohjoismainen yhteistyö: luontaiset toksiniitit ja hyöty-haitta-analyysit ym.
- In vitro-kokeet lisääntyvät
- Eläinkokeet vähenevät ; akuutti toksisuus tai kolmen kuukauden lyhytaikainen altistus
- Joka kemialliselle yhdisteelle tai ryhmälle tarve omiin ohjeisiin

Eri testit ja arviointitavat eri yhdisteille

- Vierasaineet
- Kasvinsuojeluaineet
- Aromit
- Lisäaineet
- Pakkausmateriaalit
- Lääkejäämät
- Geenimuuntelu
- Säteilytys
- Radioaktiiviset aineet

Useita ohjeita kemialliselle riskinarvioinnille

- WHO-IPCS 2004
- 64. JECFA:n kokous 2005
- EFSA:n kannanotto syöpävaarallisten ja genotoksisten yhdisteiden arvioimiseksi 2005
- ILSI:n vastaava arvio 2006
- WHO-IPCS (Int. Prog. on Chem. Safety) EHC 2009

Environmental Health Criteria 240 (2009)

- [Chapter 1: Introduction](#)
- [Chapter 2: Risk Assessment and its Role in Risk Analysis](#)
- [Chapter 3: Chemical Characterization, Analytical Methods and the Development of Specifications](#)
- [Chapter 4: Hazard Identification and Characterization: Toxicological and Human Studies](#)
- [Chapter 5: Dose-Response Assessment and Derivation of Health-Based Guidance Values](#)
- [Chapter 6: Dietary Exposure Assessment of Chemicals in Food](#)
- [Chapter 7: Risk Characterization](#)
- [Chapter 8: Maximum Residue Limits for Pesticides and Veterinary Drugs](#)
- [Chapter 9: Principles Related to Specific Groups of Substances](#)

WHO:n riskinarvioinnin ohjeet vuodelta 2009:

Vaaran tunnistaminen

- Metabolia
- Akuutti toksisuus
- Genotoksisuus
- Syöpävaarallisuus
- Lisääntymistoksisuus
- Neurotoksisuus
- Immunotoksisuus ja allergia
- Ihmiskokeet ja epidemiologiset tutkimukset

WHO:n riskinarvioinnin uudet ohjeet vuodelta 2009:

Annos-vasteesta suositeltuun ohjearvoon

Annos

- Syötetty, injektoitu tai muulla tavalla altistettu
- Sisäinen annos tai imeytynyt annos
- Kudokseen tai kohteeseen

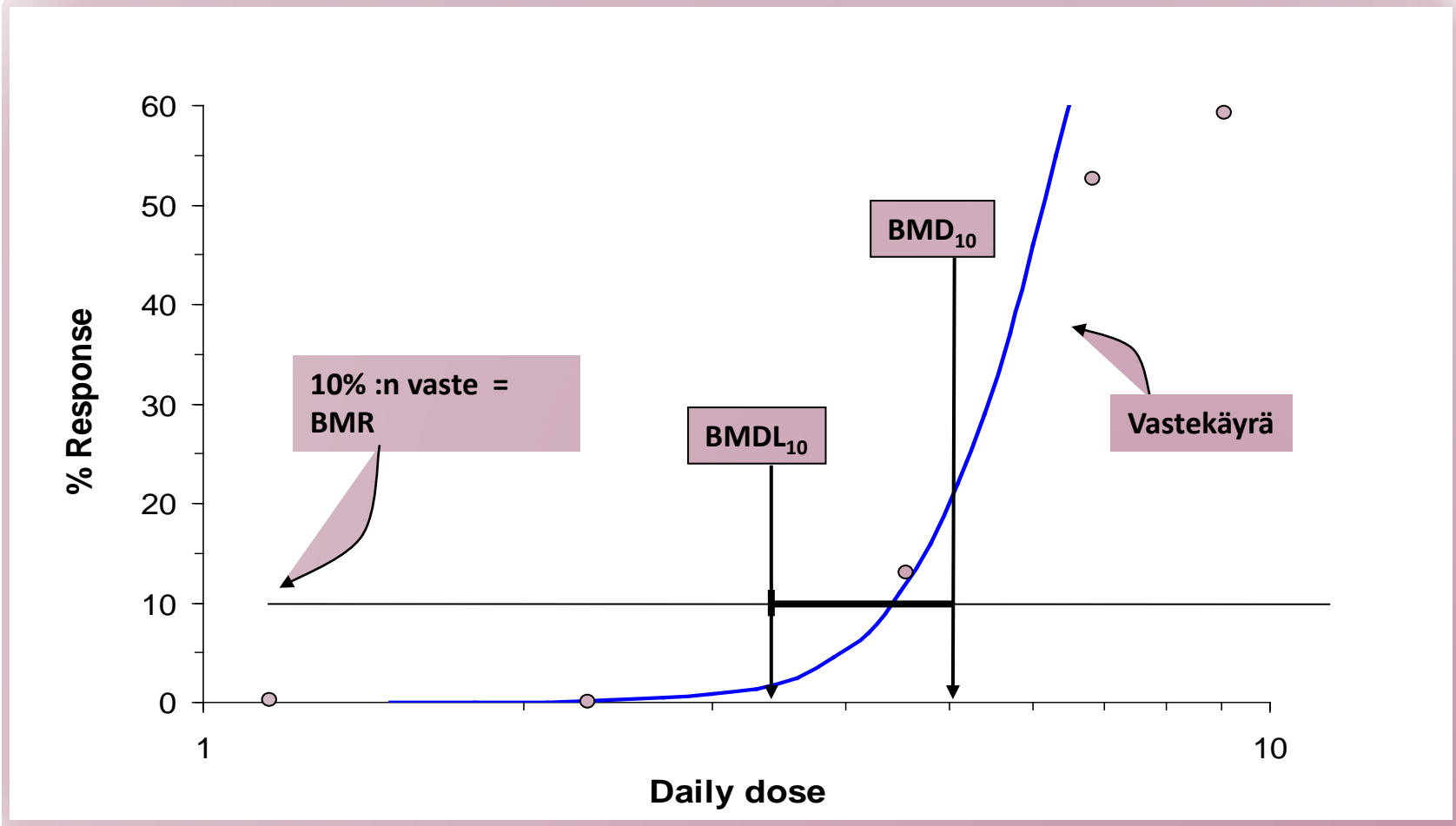
Vaste

- Biokemialliset muutokset
- Syöpä
- Kehityshäiriöt

Riskin luonnehdinnaksi suositellaan MOE:ta (Margin Of Exposure)

- Sekä EFSA että JEGFA suosittelevat MOE:n käyttöä
- Kyseessä on eläinkokeessa osoitetun, tiettyä terveydellistä haittaa aiheuttavan kemiallisen yhdisteen pitoisuus jaettuna saman yhdisteen ihmiselle aiheuttamalla altistuksella
- Eläinkokeesta saadaan laskemalla BMD (Benchmark-annos) matemaattisella ohjelmalla (EPA, USA)

Alempi 95% luottamusväli, joka saadaan 10%: n vasteen muutos

JEGFA:n akryyliamidin MOE-arviointi

- BMDL10 rintarauhassyöpä rotalla annoksella 0,3 mg/kg rp/vrk
- **Keskimääräinen altistuminen:**
1 µg/kg rp/vrk MOE 300 (terveydelle haittaa)
- **Suurkuluttajan altistuminen:**
4 µg/kg rp/vrk
- MOE 75 (vielä suurempi terveydellinen haitta)

MOE-arviot EU:ssa ja muualla

AKRYYLIAMIDI	75-300-1200
AFLATOKSIINIT	32-80
PAH-YHDISTEET (B(a)P)	17 900 -140 000- 210 000
ETYYLIKARBAMAATTI	250-25 000
ARSEENI	Vähän tai ei ollenkaan MOE
LYIJY	Lapsilla ei MOE

Riskiraportti 15/2010

Saantiarvioita Suomessa

Elintarvikkeiden ja talousveden kemialliset vaarat –raporttiin kerätty uusimmat Evirassa ja muualla tehdyt saantiarviot

Evirassa tehtyjä saantiarvioita:

- Dioksiinit ja PCB:t
- Fusariumtoksiinit
- Orgaaniset tinayhdisteet
- A-vitamiini (Monte Carlo simulaatio)
- Nitraatti
- Lyijy
- Furaani (Monte Carlo simulaatio)

Altistumisarviot lähellä siedettävää päivittäistä saantia

Vierasaine	TDI µg (tai muu ilmoitettu)/ kg rp/vrk	Arvioitu saanti µg (tai muu ilmoitettu)/kg rp/vrk	TDI/ arvioitu saanti
PCDD/F + DL PCB	2 pg TEQ	1,9 pg TEQ	1
T2- ja HT-2- toksiinit	0,06	0,025-0,06 (raaka kaura, FI)	1

jatkuu

Perfluorotut alkyyliaineet: PFOS	150 ng	60 ng	3,2
Metyylielohopea	0,23	0,072	3,2
Kadmium	0,36	0,1	3,6
Arseeni	2,1	0,56 (EU) 0,2 kala (FI)	3,75

Altistumisarvot kaukana siedettävästä päivittäisestä saannista

Vierasaine	TDI µg/kg rp/vrk	Arvioitu saanti µg kg rp/vrk	TDI/ DI
PFOA	1,5	2 ng	750
Alumiini	0,14 mg	0,03-0,22	636
Bisfenoli A	0,05 mg	0,25	200

Erityispiirteet saantilaskelmissa aiheuttavat erityistarpeita

- Kemiallisen yhdisteen saanti tulee vain tietyistä elintarvikkeista
- Vain tietty kuluttajaryhmä käyttää ravinnokseen elintarviketta, jossa on suuria pitoisuuksia vierasainetta
- Vain tietyssä ympäristössä tai paikassa altistus voi nousta suureksi

EU-kalat II
Itämeren kalan ja muun
kotimaisen kalan
ympäristömyrkyt: PCDD/F,
PBDE-, PFC- ja OT-yhdisteet,

Eviran tutkimuksia
2/2011

Dioksiinien ja PCB:iden saanti

Taulukko 1. Dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset PCB:t elintarvikkeissa

Elintarvikevirasto, 2005					
Elintarvikeryhmä	Kulutus g/päivä	Päivittäinen dioksiinin saanti, pg WHO-TEQ	Päivittäinen dioksiinien kaltaisten PCB:iden saanti, pg WHO-TEQ	Päivittäinen saanti yhteensä pg WHO-TEQ	Osuus kokonais- saannista %
Maito- ja maitotuotteet	385	3,00	1,73	4,73	4,2
Kananmunat	27	1,33	1,15	2,48	2,2
Merikalat	6,29	28,91	18,80	47,71	42,0
Järvikalat	6,30	4,36	4,84	9,20	8,1
Viljelty kotimainen kala	4,47	2,08	7,20	9,28	8,2
Tuontikala	17,65	8,83	22,95	31,77	27,9
Kala yhteensä	34,71	44,18	53,79	97,96	86,2
Liha ja lihatuotteet	126,10	3,86	2,52	6,38	5,6
Kasviöljyt	5,7	0,87	0,19	1,06	0,9
Muut	292	0,37	0,72	1,08	0,9
(jauhot, perunat, kasvikset, mustikka, kantarelli)					
Yhteensä		53,61	60,10	113,70	

Orgaanisten tinayhdisteiden saanti

Kalan kulutus	Miehet		Naiset	
	Keski- määrin ^a	Suur- kuluttaja ^b	Keski- määrin ^a	Suur- kuluttaja ^b
Taustapitoisuudet kalassa ^c	5.5	9.1	4.8	6.9
Saastuneen alueen kala ^d	94	157	83	120

Taulukko. Keskimääräinen päivittäinen OT-yhdisteiden saanti ^a (ng/kg rp vrk⁻¹) neljällä eri kalan kulutuksella miehillä ja naisilla

^a Keskimääräinen kansallinen kalan kulutus miehillä 48 g/vrk ja 42 g/vrk naisilla (FINDIET 2007)

^b Suuri kulutus 80 g/vrk miehillä ja 61 g/vrk naisilla (Kalastajatutkimus)

^c Mediaani OT-taustapitoisuus kalassa on 6.8 ng/g tp

^d Mediaani OT-pitoisuus saastuneessa kalassa on 118 ng/g tp

Worst case: DON sekä T-2 ja HT-2

Deoksinivalenolin sekä T-2- ja HT-2-toksiinien saanti
kauran suurkuluttajilla

MTT 1999-2007

Toksiini			Kulutus Naiset / Miehet (g/vrk)		Saanti (1) µg/kg/vrk		Saanti (2) µg/kg/vrk	
	N	Mediaani	Keskiarvo	95. persentiili	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
DON	361	169,00	125,9 / 161,5	193,5 / 255,4	0,301	0,320	0,462	0,506
T-2- ja HT-2	361	36,65	125,9 / 161,5	193,5 / 255,4	0,065	0,069	0,100	0,110

Riskinarvioinnin tulevaisuuden erityistarpeet

- Riittävät ruoankulutustutkimukset
- Tietoa erityisryhmien ruoankulutuksesta: lapset raskaana olevat, vanhukset ja erityisryhmät
- Tietoa yksittäisten elintarvikkeiden kulutuksesta: kala, vilja, peruna, riisi, lastenruoka
- TDS; pitoisuus- ja ruoankäyttötutkimukset samanaikaisesti
- Tiedonsiirto EFSA:an yhteistä ja yhtenäistä eurooppalaista riskinarviointia varten